

ВІДГУК

офіційного опонента - кандидата юридичних наук, доцента Пасько Ольги Миколаївни на дисертацію Хить Юрія Петровича «Юридико-психологічні засади взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів», подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дослідження. Сучасний етап державотворення детермінований впливом економічних, політичних, соціальних та інших чинників, які суттєво відображаються на основних напрямках взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів. Виникає нагальна потреба у створенні єдиного чіткого юридико-психологічного алгоритму побудови успішної форми комунікації між зазначеними особами, з метою створення уніфікованого механізму, орієнтованого на спільні зусилля і відповідну координованість дій між усіма учасниками для ефективного та результативного кримінального провадження.

Таким чином, актуальність теми дисертації, в рамках якої досліджується процесуальні відносини взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час розслідування корупційних злочинів, а також встановлюються принципи та провідні напрямки ефективної їх взаємодії, є безсумнівною.

Актуальність дисертаційної роботи також підтверджується її виконанням її в межах Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019); Річної національної програми під егідою Комісії Україна – НАТО на 2021 рік (Указ Президента України від 11 травня 2021 року № 189/2021); Плану дій з реалізації Національної стратегії у сфері прав людини на 2021–2023 роки (розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 червня 2021 року № 756-р); Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 року № 454); Основних напрямів наукових досліджень

Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23).

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертація Хить Юрія Петровича є першою в українській юридичній психології дисертаційною роботою розкриття сутності юридико-психологічної взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час розслідування корупційних злочинів, а також специфіки їх спільної організації і виявлення психологічних чинників, що впливають на процес їх взаємодії. Таким чином, результати дисертації мають наукову й практичну цінність, характеризуються науковою новизною.

У дисертації розглянуто теоретичні та практичні аспекти встановлення взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час розслідування корупційних злочинів та шляхи їх ефективності й якості. Досліджено дефініцію «взаємодія» саме в межах юридичної психології як форму професійної взаємодії, що виступає у двох конфігураціях: як засіб вирішення завдань діяльності, її інструментальна, функціональна складова; як вищий соціально зумовлений рівень активності поведінки суб'єкта, детермінований його особливостями як суб'єкта правоохоронної діяльності. Розглянуто проблемні питання співпраці слідчого (детектива) та прокурора під час розслідування корупційних злочинів. Проаналізовано нормативно-правові засади реалізації кримінального провадження низки країн Європи щодо різноманітності підходів до законодавчого закріплення основних форм, стадій та інститутів його здійснення. Запропоновано удосконалення законодавчого регулювання форм взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором під час досудового розслідування корупційних злочинів у частині внесення змін в низку положень КПК України. Запропоновано для проведення професійно-психологічного відбору на відповідні прокурорсько-слідчі посади використовувати методики психодіагностичних тестів, зокрема 16-факторний опитувальник Р. Кеттелла.

Встановлено, що правові принципи взаємодії слідчого (детектива) та прокурора у кримінальному процесі можна умовно поділити на

загальноправові та спеціальні. До загальноправових відносять принципи законності, гуманізму, гласності, дотримання прав і свобод людини. До спеціальних, відповідно – принципи планування, колективності, координації, кооперації, процесуальної ефективності. У свою чергу реалізація принципів обумовлена дисонансом в зацікавленості перебігу професійної комунікації слідчого (детектива) та прокурора на різних етапах кримінального провадження щодо розслідування корупційних злочинів та особливостями динаміки й інтенсивності їх професійної взаємодії, що детермінуються передбаченими законодавством правами, обов'язками, повноваженнями.

Акцентовано увагу на перешкоди у встановленні ефективної професійної взаємодії слідчого (детективу) та прокурора під час проведення розслідувань у сфері кримінального правосуддя. Окрім об'єктивних та законодавчих недоліків у регулюванні слідчої діяльності, існують численні суб'єктивні фактори, зокрема психологічні особливості особистості кожного окремого слідчого (детектива) та прокурора, які відіграють значну роль у формуванні способу та порядку їх взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень. У дисертації запропоновано визначати фактори показників психологічного профілю особистості згідно методики визначення особистісних факторів, запропонованих Р. Кеттеллом.

Дисертація спрямована на дослідження та розробку психологічно обґрунтованих рекомендацій, ефективних форм взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час розслідування корупційних кримінальних проваджень. У процесі дослідження вивчені основні теоретичні і практичні підходи до визначення юридичної складової взаємодії слідчого (детектива) та прокурора та психологічної складової, у частині вивчення психологічних якостей особистості на етапі відбору на посади слідчого (детектива) та прокурорські посади, які реалізують досудове розслідування корупційних злочинів. Крім того, у роботі проаналізовано нормативно-правові засади взаємодії слідчого та прокурора в різних правових системах країн Європи та частково здійснене порівняння із національним законодавством тощо.

На особливу увагу заслуговують надані дисертантом результати емпіричного дослідження в період 2020-2022 років та в ньому прийняло участь 40 детектива Національного антикорупційного агентства України (надалі НАБУ) та 40 прокурорів Спеціальної антикорупційної прокуратури (надалі САП), та їх відповідні результати порівняльної характеристики особистісних особливостей.

Дисертаційне положення містить й багато інших тверджень, висновків, які являють собою значний внесок у юридичну психологію та мають значення для удосконалення норм законодавства, їх правильного тлумачення та спрямування правозастосовної практики.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації підтверджується тим, що дисертантом було вивчено та проаналізовано значний масив наукових джерел як загальнотеоретичного, так і практичного характеру, які стосуються теми дослідження. Текст дисертації свідчить про використання дисертантом зрозумілої мови авторських висловлювань, також доцільно визначено методiku дослідження, а саме були використані як загальнонаукові, так і спеціальні методи дослідження.

Також мета дослідження відповідає його предмету та в повній мірі розкривається у поставлених дисертантом завданнях.

Дисертація відзначається наявністю наукової новизни, адже автором вперше обґрунтовано доцільність розгляду взаємодії слідчого (детектива) та прокурора з позицій юридичної психології, а саме як форма професійної взаємодії, що виступає у двох конфігураціях: як засіб вирішення завдань діяльності, її інструментальна, функціональна складова; як вищий соціально зумовлений рівень активності поведінки суб'єкта, детермінований його особливостями як суб'єкта правоохоронної діяльності; здійснений аналіз законодавчого регулювання форм взаємодії між слідчим (детективом) НАБУ та прокурором САП під час досудового розслідування корупційних злочинів обґрунтовує необхідність внесення низки змін в діючий КПК України та

запропоновані зміни. Вони стосуються окреслення та чіткого розуміння сфер відповідальності слідчого та прокурора, удосконалення процедури здійснення слідчим (детективом) клопотання про арешт майна, законодавчого регулювання процесу обрання підозрюваним запобіжного заходу на стадії досудового розслідування, визначення на рівні кримінального процесуального закону обов'язку керівників органів досудового розслідування та керівників органів прокуратури спільно визначати порядок взаємодії слідчих та прокурорів підвідомчих їм структур; окреслено ключові проблемні питання взаємодії детективів НАБУ та прокурорів САП, а саме: формальність, недостатність вживаних заходів до співпраці з обох сторін, юридична невизначеність, надмірна публічність діяльності з розслідування кримінальних проваджень щодо корупційних злочинів;

Результати дослідження відображені в наукових фахових виданнях автора, зміст і характер яких відповідають вимогам МОН України, а також в участі автора на науково-практичних конференціях, що свідчить про достатній рівень апробації результатів дисертаційного дослідження.

Викладене може бути підставою для загальної позитивної оцінки дисертації як самостійного наукового дослідження з актуальної та важливої для науки та практики проблематики.

Практичне значення отриманих результатів полягає у можливості використання результатів, висновків, узагальнень дисертації в наступних галузях: 1) *практичній діяльності* Тренінгового центру прокурорів України – для безпосереднього використання сформульованих практичних рекомендацій в процесі професійно-психологічної підготовки прокурорів (акт Тренінгового центру прокурорів України від 21 вересня 2023 року); 2) *освітньому процесі* – для підготовки лекцій, посібників, методичних рекомендацій, тестових завдань і дидактичних матеріалів з юридичної психології, а також при проведенні різних видів занять із відповідних дисциплін у процесі підготовки бакалаврів та магістрів за спеціальністю 081

«Право» (акт Національної академії внутрішніх справ від 09 жовтня 2023 року).

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертація характеризується логічною, сформульована змістом, науково коректними та вичерпними висновками.

Дисертація містить перелік умовних позначень, вступ, три розділи, які містять вісім підрозділів, висновки, список використаних джерел та додатки.

У **вступі** автором обґрунтовано вибір і актуальність обраної теми, потребу її наукового розроблення, наведено відомості про мету, завдання, методи дослідження, вказано на його новизну, практичне значення, відзначено дані про апробацію результатів дослідження, наявні публікації.

Перший розділ «Концептуальні засади аналізу психологічних особливостей взаємодії слідчого (детектива) та прокурора» складається з трьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1. «Онтологічна сутність взаємодії слідчого (детектива) та прокурора в сучасній юридико-психологічній доктрині України»** дисертант розглядає дефініцію «взаємодії» як одну із загальних категорій філософії пізнання, що пов'язана з такими базовими категоріями як рух, простір, час, структура. Вона відображає процеси взаємодії об'єктів один на одного, їх взаємну обумовленість, динаміку стану і визначається як процес інтеграційної діяльності об'єктів. Генеза філософського інтересу до проблеми взаємодії дозволяє констатувати, що рух наукового фокусу філософів був зосереджуваний на диференціації та вивченні особливостей окремих її різновидів: соціальної, інформаційної, соціально-психологічної, етнічної, інформаційної, міжкультурної тощо.

Автором визначено професійну взаємодію із наявністю мети, предмету, способу здійснення, зворотного зв'язку. Професійна взаємодія виявляється у формі спільної діяльності та спілкування.

У **підрозділі 1.2. «Правові принципи взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором у процесі розслідування корупційних**

злочинів» проаналізовано принципи юридико-психологічної взаємодії слідчого (детектива) та прокурора в умовах чинного кримінального процесуального законодавства України. Констатовано про наявність юридико-психологічного дисонансу, спричиненого різним розумінням слідчим та прокурором мети своєї процесуальної діяльності на кожному окремому етапі досудового розслідування у кримінальному провадженні. Запропоновано на законодавчому рівні визначати поняття ефективності досудового розслідування, що сприятиме слідчим (детективам) під час розслідування кримінальних проваджень зосереджуватися на властивій слідству функції збирання доказів, а прокурорам на передбачених Конституцією України та Законом України «Про прокуратуру» основних функціях прокуратури з підтримання публічного обвинувачення в суді та організації і процесуальному керівництві досудовим розслідуванням.

Підрозділ 1.3. «Вплив психологічних якостей особистості слідчого (детектива) та прокурора на ефективність їх взаємодії під час розслідування корупційних злочинів». В даному підрозділі висвітлено психологічні особливості особистості слідчого (детектива) та прокурора, які відіграють значну роль у формуванні способу та порядку їх взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень. А також зосереджено увагу на аналізі факторних показників психологічного профілю особистості згідно методики визначення особистісних факторів, запропонованих Р. Кеттеллом. Констатовано, що вивчення психологічних якостей підлеглих працівників є запорукою належної організації роботи підконтрольних відомств керівниками органів досудового розслідування та прокуратури. Тому при формуванні слідчих груп та груп прокурорів керівники відповідних відомств зобов'язані враховувати психологічні особливості їх членів в контексті забезпечення майбутньої ефективної взаємодії на різних етапах досудового розслідування кримінальних проваджень різної складності.

Розділ 2 «Правове регулювання взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» містить три підрозділи.

У підрозділі **2.1. «Сутність сучасного нормативно-правового регулювання форм та способів взаємодії слідчого та прокурора в законодавстві України»** вказано, що з точки зору юридичної психології взаємодія не може зводитися виключно до відносин заснованих на формальному імперативі. Дисертантом зазначено, що доручення та вказівки щодо проведення конкретних слідчих (розшукових) дій мають надаватися у письмовому виді. Надання прокурором письмових вказівок дисциплінує обох суб'єктів взаємодії. Отримання слідчим чітких вказівок у письмовій формі є умовою їх належного виконання. Водночас прокурору це надає змогу проконтролювати хід їх виконання.

Визначено, що з урахуванням наявного правового регулювання процесуальної діяльності органів досудового розслідування, слідчий має змогу самостійно проводити обмежений перелік процесуальних дій. Решта процесуальних дій та прийнятих слідчим рішень погоджується, контролюється, перевіряється прокурором. Зазначене доволі обмежує процесуальну незалежність слідчого, перетворюючи його в своєрідний інструмент з розслідування.

Підрозділ 2.2. «Порівняльний аналіз нормативно-правових засад взаємодії слідчого та прокурора в різних правових системах країн Європи» включає в себе аналіз форми взаємодії прокурора та слідчого в кримінальному процесі окремих зарубіжних країн Австрії, Франції, Німеччині, Люксембургу, Данії, Литви, Нідерландів, Англії, Шотландії, Ірландії, Італії, Іспанії, Португалії, Мальти, Естонії, Польщі, Румунії, Угорщини та часткове порівняння із системою взаємодії в Україні.

Підрозділ 2.3. «Характеристика нормативно-правового регулювання взаємодії слідчого (детектива) НАБУ та прокурора САП під час досудового розслідування корупційних злочинів» передбачає, що

кримінальні корупційні правопорушення, мають тісний зв'язок із серйозними злочинами в економічній сфері. Вони діють як засоби досягнення кінцевої корупційної мети, пов'язаної з незаконним отриманням вигоди у різних формах. У зв'язку з цим стає все більш очевидною необхідність координації дій між слідчими та оперативними підрозділами різних відомств. Дисертантом отримані результати емпіричного дослідження, які свідчать про проблеми взаємодії між прокурорами та слідчими в кримінальних провадженнях. Важливою проблемою є відсутність чіткого розподілу функцій та закріплення слідчих за прокурорами. Це призводить до нестабільних робочих зв'язків і недостатньої комунікації між учасниками процесу.

Розділ 3 «Шляхи та напрями удосконалення взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» складається з двох підрозділів.

У підрозділі 3.1. **«Вивчення психологічних якостей особистості на етапі відбору на посади слідчого (детектива) та прокурорські посади, які реалізують досудове розслідування корупційних злочинів»** передбачено, що психодіагностичний процес вивчення психологічних якостей особистості кандидата на посади слідчого (детектива) реалізується у наступних етапах: збирання даних згідно поставленого завдання; обробка та інтерпретації даних; підведення підсумків. Зазначено прогалину, яка потребує врегулювання на законодавчому рівні, зокрема шляхом внесення відповідних змін в ст. 29 Закону України «Про прокуратуру», якими слід додати окремий пункт, щодо проходження кандидатами на посаду прокурорів оцінки психологічних якостей особистості на предмет їх професійної придатності.

У підрозділі 3.2. **«Удосконалення законодавчого регулювання форм взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором під час досудового розслідування корупційних злочинів»** здійснений аналіз законодавчого регулювання форм взаємодії між слідчим (детективом) НАБУ та прокурором САП під час досудового розслідування корупційних злочинів. Тому дисертантом обгрунтовано необхідність внесення низки змін в діючий КПК

України, у частині окреслення та чіткого розуміння сфер відповідальності слідчого та прокурора, удосконалення процедури здійснення слідчим (детективом) клопотання про арешт майна, законодавчого регулювання процесу обрання підозрюваним запобіжного заходу на стадії досудового розслідування, визначення на рівні кримінального процесуального закону обов'язку керівників органів досудового розслідування та керівників органів прокуратури спільно визначати порядок взаємодії слідчих та прокурорів підвідомчих їм структур.

У висновках автором узагальнено основні результати дослідження та згруповано пропозиції щодо вдосконалення кримінально-процесуального законодавства України.

Повнота викладення основних результатів дисертації в опублікованих наукових працях. Результати дослідження відображені в наукових фахових виданнях автора, які відповідають вимогам МОН України, а також у виступах автора з доповідями основних положень дисертації на науково-практичних конференціях, всеукраїнському форуму, що свідчить про належний й достатній рівень апробації результатів дисертаційного дослідження. Основні результати дослідження знайшли відображення у 8 публікаціях, серед яких чотири статті у виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань України, одна стаття в іноземному фаховому виданні (Республіка Польща) та три – у збірниках тез науково-практичних конференцій.

Водночас, аналізуючи сильні сторони даної дисертаційної роботи, звертаємо увагу на певні її положення, які мають дискусійний характер, потребують додаткової аргументації, обґрунтування чи роз'яснення здобувачем під час публічного захисту. А саме:

1. У вступі дисертації, на стор. 23 при описанні основних положень та висновків, що сформульовані в дисертації, помилково зазначено «відображено наукових публікаціях, серед яких **три** статті у виданнях, включених МОН України...», хоча у списку публікацій здобувача за темою дисертації у

наявності є чотири наукові статті (стор. 11, стор. 221).

2. У вступі та по тексту дисертації встановлено, що емпіричну базу дослідження складають дані анкетування та результатів психодіагностики 40 слідчих (детективів) НАБУ та 40 прокурорів САП. Але, на стор. 170 при узагальненні одержані результати емпіричного дослідження, дисертант помилково визначає 38 прокурорів.

3. Дисертантом за результатами аналізу досвіду окремих зарубіжних країн (Австрії, Франції, Німеччині, Люксембургу, Данії, Литви, Нідерландів, Англії, Шотландії, Ірландії, Італії, Іспанії, Португалії, Мальти, Естонії, Польщі, Румунії, Угорщини) розглянуто форми взаємодії прокурора та слідчого в кримінальному процесі інших країн. Проте, здійснено часткове порівняння із законодавством України, на прикладі тільки таких країн як Австрія (104 стор.), Німеччина (стор. 118) та Шотландія (стор. 133). Доцільно було б пояснити чому автором не здійснено порівняння із іншими країнами, які розглядались.

4. У підрозділі 2.3. рукопису дисертації на стор. 150 зазначено, що «...отримані результати емпіричного дослідження свідчать про проблеми взаємодії між прокурорами та слідчими в кримінальних провадженнях. Важливою проблемою є відсутність чіткого розподілу функцій та закріплення слідчих за прокурорами. Це призводить до нестабільних робочих зв'язків і недостатньої комунікації між учасниками процесу...». У свою чергу не визначено якого саме дослідження? Далі у підрозділ 3.1 передбачено зазначене дослідження. Тому можливо потрібно було б у підрозділі 2.3 зробити посилання на дослідження, яке проводилось у підрозділі 3.1, щоб був взаємозв'язок на яке саме дослідження автор посилається.

Насамкінець слід зазначити, що вказані зауваження стосуються питань, що мають дискусійний характер, а тому не впливають на загальну позитивну оцінку рецензованої дисертаційної роботи, яка містить низку теоретичних положень, що відповідають вимогам наукової новизни і мають доктринальне та прикладне значення.

Дотримання академічної доброчесності. Представлена дисертаційна робота, яка самостійно виконана Хить Ю.П., являє собою оригінальну працю. В роботі відсутні будь-які положення, які б порушували академічну доброчесність. Академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації у дисертації та/або наукових публікаціях здобувачки офіційним опонентом не виявлено. У дисертації наявні усі необхідні посилання на використані джерела інформації у разі використання ідей, тверджень, відомостей, а також надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності.

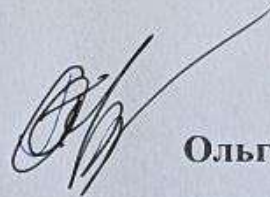
Висновок за результатами вивчення дисертації. Представлена до захисту наукова робота являється змістовним і оригінальним дослідженням. Тема дисертації є актуальною, сформульовані дисертантом висновки і рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою новизною та мають значення не лише для юридичної психології, але й для правозастосовної практики. Викладені в дисертації пропозиції є теоретично обґрунтованими. Дисертантом вирішується актуальне наукове завдання, яке полягає у всебічному юридико-психологічному вивченні регулювання форм взаємодії між слідчим (детективом) та прокурором під час досудового розслідування корупційних злочинів. Подана до захисту дисертація написана науковим стилем, мова роботи відзначається точністю, логічністю та аргументованістю викладу. Наукові положення у тексті дисертації за формою викладу доступні, у смисловому плані довершені, цілісні та взаємопов'язані. Матеріал у дисертації викладено у логічній послідовності, висновки науково обґрунтовані та підтверджуються відповідними результатами дослідження. Досягнуті результати доповідались автором та обговорювались під час науково-практичних конференцій і відображені у достатній кількості наукових публікацій.

На підставі викладеного можна дійти висновку, що дисертація Хить Юрія Петровича «Юридико-психологічні засади взаємодії слідчого (детектива) та прокурора під час досудового розслідування корупційних злочинів» відповідає вимогам, які висуваються до такого рівня досліджень,

вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затв. постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261, пунктам 6,7,8 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її автор – Хить Юрій Петрович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» спеціальності 081 «Право».

Офіційний опонент:

**професор кафедри психології та педагогіки
факультету підготовки фахівців
для органів досудового розслідування
Одеського державного університету
внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент**

Ольга ПАСЬКО

Підпис Пасько О.М. засвідчую:

**Проректор Одеського державного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

Максим КОРНІЄНКО

